

Відгук

Офіційного опонента

на дисертаційну роботу Амосова Юрія Дмитровича

**«Принципи архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень
для внутрішньо переміщених осіб в Україні»,**

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 19 – «Архітектура та будівництво»

за спеціальністю 191 – «Архітектура та містобудування»

Актуальність теми виконаного дослідження

Дисертаційного дослідження Ю. Д. Амосова присвячене розв'язанню науково-практичної проблеми організації транзитивного (адаптивного) житлового середовища для осіб, які зазнали впливу кризових ситуацій та вимушеного переміщення. У представленій роботі автор відходить від спрощеного розуміння тимчасового житла як утилітарних швидкозбірних житлових кластерів (модульних містечок), пропонуючи поняття тимчасових поселень як динамічних планувальних одиниць території різної місткості, часових характеристик та містобудівної ролі. Представлена робота має виразне практичне значення. З огляду на масштаби сучасних міграційних процесів в Україні та світі, актуальність цього дослідження є цілком обґрунтованою.

Зв'язок роботи з науковими програмами

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи виконано в межах науково-дослідної програми кафедри дизайну архітектурного середовища Київського національного університету будівництва і архітектури «Проблеми і методи відновлення і розвитку архітектурно-містобудівного середовища в Україні» на період 2024-2028 рр. (№ держреєстрації 0123U102032). Нормативно-правову базу роботи складають нормативні акти та документи, а саме: Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»; Закон України «Про основи містобудування»; Закон України «Про архітектурну діяльність»; Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» Закон України «Про житловий фонд соціального призначення»; Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб". А також міжнародні документи, такі як: «Керівні принципи з питання переміщення осіб усередині

країни», ООН; «Гуманітарна хартія та мінімальні стандарти в гуманітарному реагуванні», Асоціація Sphere.

Наукова новизна одержаних результатів

Науковий внесок здобувача характеризується новизною підходів до типологізації та моделювання тимчасового середовища. Зокрема:

- Вперше сформульовано систему принципів архітектурно-планувальної організації поселень для внутрішньо переміщених осіб та розроблено моделі універсальних просторово-планувальних модулів їхнього формування;
- Удосконалено комплекс методів архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень;
- Розширено багатовимірну класифікацію тимчасових поселень, базові показники оцінки їхнього сталого розвитку, а також сутнісне визначення тимчасового поселення як «динамічної одиниці містобудівної системи»;
- Дістала подальшого розвитку комплексна методика формування архітектурно-планувальної структури та розвитку тимчасових поселень.

Оцінка змісту, стилю та мови дисертації

Дисертаційна робота характеризується логічною структурою, послідовністю викладу матеріалу та належним рівнем наукової аргументації. Зміст дисертації відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а структура роботи забезпечує комплексне та цілісне розкриття теми — від аналізу теоретичних і практичних передумов до формування авторських принципів, моделей і методичних рекомендацій. Робота написана чіткою науковою мовою, з дотриманням логіки викладу та академічної доброчесності

Позитивно слід відзначити комплексний підхід автора до дослідження проблематики архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень. У роботі опрацьовано значний обсяг теоретичних, нормативних та практичних джерел, а також проаналізовано міжнародний і український досвід формування тимчасового житлового середовища для постраждалого населення.

Структура роботи є повною та збалансованою: включає анотації двома мовами, змістовний термінологічний словник, вступ, три розділи з вичерпними висновками, загальні висновки та розгалужену систему додатків.

Обсяг та оформлення: Загальний обсяг роботи становить 306 сторінок, з яких 166 сторінок припадає на основний текст. Важливо відзначити високу якість графічного матеріалу (44 рисунки), що візуалізує авторські моделі та схеми. Список літератури з 188 найменувань (на 22 сторінках) свідчить про глибоке опрацювання теми. 5 додатків на 55 сторінках, зокрема акти впровадження, підтверджують реальну цінність дослідження.

Вступна частина містить чітке обґрунтування актуальності, об'єкт та предмет дослідження повністю корелюють із обраною темою, а мета досягнута у повному обсязі.

У першому розділі дисертаційної роботи здійснено аналіз наукових джерел і практичного досвіду організації тимчасових поселень, визначено основні фактори та умови їх формування, а також запропоновано підходи до оцінки потенціалу сталого розвитку таких утворень. На увагу заслуговує запропоновані автором розширений перелік базових показників оцінки сталого розвитку таких поселень та універсальна модель організації інженерно-технічних заходів цивільного захисту.

У другому розділі обґрунтовано методика дослідження на основі системного аналізу, сформовано розширену класифікацію тимчасових поселень та запропоновано визначення тимчасового поселення як динамічної планувальної одиниці території. Важливим результатом дослідження є розробка імітаційних моделей тимчасових поселень, на основі універсального планувального модуля (житлової групи до 500 мешканців), та система принципів їхньої архітектурно-планувальної організації.

У третьому розділі представлено сценарії трансформації існуючих і проєктних прикладів поселень для ВПО, а також сформовано комплекс методів і прийомів архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень. Значним науково-практичним внеском дисертанта є розроблена комплексна методика архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень. Практична цінність роботи підтверджується апробацією запропонованих підходів у межах експериментального, конкурсного та реального проєктування.

Загальні висновки дисертаційного дослідження відповідають поставленим завданням та узгоджуються з отриманими результатами. Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному науковому рівні.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Ретельний аналіз тексту дослідження Амосова Юрія Дмитровича дає підстави стверджувати, що викладені в роботі результати, наукові положення, теоретичні висновки та прикладні рекомендації щодо просторової організації тимчасових поселень для внутрішньо переміщених осіб є цілком обґрунтованими та базуються на ґрунтовному системному підході та аналізі значного масиву джерел, включаючи регламенти міжнародних спеціалізованих організацій та на глибокому опрацюванні світового та вітчизняного досвіду. Джерельна база роботи охоплює 188 найменувань, з яких 79 – іншомовні джерела. На основі проведеного аналізу автор розширив перелік показників сталого розвитку таких об'єктів, систематизував ключові фактори впливу на їхню організацію та вдосконалив класифікацію поселень за містобудівними, технічними та функціональними параметрами. Підсумком роботи стало формулювання автором системи принципів архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень та інструментарію їхньої реалізації. Крім того, дістала подальшого розвитку цілісна методика проектування та розпланування територій для проживання постраждалого населення.

Достовірність висновків забезпечена:

- Ґрунтовним критичним аналізом теоретичної бази, чинної нормативно-правової документації, міжнародних настанов та передового проектного досвіду за темою дослідження;
- Поєднанням теоретичного аналізу з експериментальним і практичним проектуванням, а також використанням системного підходу до дослідження тимчасових поселень як складних містобудівних структур.
- Належною апробацією ключових положень роботи, які відображені у 4-х одноосібних статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України категорії «Б».
- Робота містить значну кількість аналітичного, графічного та методичного матеріалу, що підсилює обґрунтованість отриманих результатів.

Наведені аргументи підтверджують, що результати дослідження є науково обґрунтованими, достовірними та повністю вирішують поставлені завдання. Зміст роботи свідчить про її актуальність, вагому теоретико-методологічну цінність та високий рівень фахової підготовки здобувача.

Практичне значення дослідження

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у можливості використання її результатів у сфері містобудівного та архітектурного проектування, проектної документації, а також удосконалення нормативної бази у сфері модульного та мобільного житла.

А саме, одержані результати можуть застосовані у процесі розроблення містобудівної документації місцевого рівня, а також в оновленні галузевих норм і державних стандартів, що регламентують створення префабрикованого (швидкозбірного) та мобільного житла. Сформовані рекомендації дозволяють оптимізувати процеси планування житлових осередків різної місткості та інженерної складності, а також проводити фаховий аудит діючих модульних містечок. Крім того, матеріали дослідження мають науково-методичну цінність для підготовки фахівців на архітектурних кафедрах закладів вищої освіти

Важливим підтвердженням практичної цінності роботи є впровадження результатів дослідження у навчальний процес Київського національного університету будівництва і архітектури, а також їх використання у проектній діяльності, зокрема під час розробки планувальних рішень для містечка «Hansen Village» та в межах міжнародного архітектурного конкурсного проектування AG360 «Emergency Housing» (Іспанія, 2025).

Оцінка наукових публікацій

Ключові теоретичні висновки та прикладні здобутки дисертації Амосова Юрія Дмитровича знайшли відображення у 5 наукових публікаціях, 4 з яких підготовлені автором одноосібно. Усі зазначені праці оприлюднені у вітчизняних фахових виданнях, що належать до категорії «Б». Додатково результати дослідження представлені у формі 13 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Наявний обсяг та якісний рівень публікацій здобувача цілком відповідають критеріям, визначеним у п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Зауваження до дисертації та дискусійні питання

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове та практичне значення одержаних результатів, можна висловити деякі побажання та зауваження.

1. У представленій роботі автор відзначає різницю між «кризовим», «тимчасовим» та «постійним» житлом з точки зору часу проживання та експлуатаційних режимів, але недостатньо розкриває їхні архітектурно-планувальні відмінності. Також для повноти понятійного апарату дослідження було б корисно розмежувати саме архітектурні відмінності «тимчасового житла» та «соціального житла» або окреслити їхні можливі споріднені риси для майбутніх типологічних досліджень у цій тематиці;
2. Враховуючи широко висвітлений автором зарубіжний досвід планування тимчасового житла різного типу у Розділі I, варто було доповнити цей матеріал актуальним досвідом експлуатації поселень, збудованих в Україні в 2015 р., контраверсійні еволюційні трансформації яких дають цінний матеріал для моделювання подібних об'єктів. Також корисним для даної роботи був би досвід будівництва та експлуатації аналогічних поселень, збудованих фінами і маценатом із США біля Києва вже після широкомасштабного вторгнення;
3. Варто було б розширити перелік задіяних методів дослідження емпіричним матеріалом: натурним обстеженням українських поселень і соціологічним опитуванням потенційних споживачів даного типу житла.
4. Незважаючи на те, що у роботі автором ґрунтовно проаналізована демографічна складова міграційних процесів у світі та вимушених переселенців в Україні, при моделюванні житлового середовища у Розділі II доцільно було б деталізувати соціально-демографічну структуру потенційних користувачів, виявити специфіку їхніх потреб, причому особливу увагу слід було приділити таким категоріям як діти різних вікових груп, підлітки, люди похилого віку, які на відміну від осіб працездатного віку основний час будуть проводити саме на території поселення;
5. Оскільки робота орієнтована на створення нових поселень, було б не зайвим врахувати при моделюванні і формулюванні рекомендацій такий важливий чинник, як явище еволюційної самоорганізації містобудівних систем, особливо враховуючи проблеми трудової, і не тільки трудової, зайнятості їхніх мешканців.
6. Робота була б повнішою, якби було висвітлено питання оптимальної чисельності мешканців в поселеннях, зважаючи на потенційну небезпеку їхньої еволюції в напрямку трансформації в житлові нетрі.
7. Для комплексності та оптимальності рішень розпланування та забудови автору варто було приділити більше уваги системам інженерного

забезпечення поселення, які можуть суттєво впливати на економічну доцільність і реалістичність будівництва таких житлових утворень.

Вищенаведені зауваження жодним чином не впливають на загальний високий науковий рівень представленої роботи Амосова Ю.Д., виконаної з дотриманням академічної доброчесності. Навпаки, зауваження, побажання і запитання до дисертації свідчать про актуальність і своєчасність роботи, про дійсно непідробний інтерес, який вона викликає, а також окреслюють можливі подальші перспективні напрямки досліджень здобувача. Зважаючи на практичну цінність роботи, отримані висновки та результати, автору можна рекомендувати в майбутньому використати матеріали дослідження для розробки конкретних змін і доповнень до нормативної бази (зокрема, державних будівельних норм та державних стандартів) у питанні організації транзитивного тимчасового житла.

Загальний висновок:

Дисертаційна робота Амосова Юрія Дмитровича «Принципи архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень для внутрішньо переміщених осіб в Україні» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», зокрема положенням пунктів 5, 6, 7, 8 та 9. У дисертації дотримано принципів академічної доброчесності. Робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, а сформульовані наукові положення та отримані практичні результати засвідчують вагомий особистий внесок автора у розвиток вітчизняної науки.

Загальний висновок

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що дисертаційна робота Амосова Юрія Дмитровича «Принципи архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень для внутрішньо переміщених осіб в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 19 Архітектура та будівництво, спеціальності 191 Архітектура та містобудування, демонструє достатньо високий рівень виконання дисертантом поставленого наукового завдання та глибоке оволодіння ним методологією наукової діяльності.

Вважаю, що дисертація Амосова Юрія Дмитровича «Принципи архітектурно-планувальної організації тимчасових поселень для внутрішньо переміщених осіб в Україні» є завершеною, самостійною науковою роботою, котра відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та напрямку

наукового дослідження освітньо-наукової програми КНУБА за спеціальності 191 Архітектура та містобудування, а її автор Амосов Юрій Дмитрович, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

Офіційний опонент,
доктор архітектури, професор,
завідувач кафедри Архітектурного проектування та інженерії
Інституту архітектури та дизайну
Національного університету «Львівська політехніка»

Ігор ГНЕСЬ

